

חבל נחלתו

בהם אי"צ להחמיר אלא מעת לעת מזמן יח. יש אומרים שיש איסור לסחור הבישול הראשון⁴⁴. ויש שהקילו בארץ בתבואה חדשה קודם קצירת העומר⁴⁶, ישראל שאיסור "חדש" מן התורה אחר וי"א שמותר לסחור ב"חדש" קודם שעברה על הכלי לינת לילה⁴⁵. שהותר⁴⁷.

סימן לח

איסור "חדש" בחוצה לארץ

א. חז"ל נחלקו אימתי התחיל איסור לשבטים¹.
ב. מצוה זו נוהגת בין בזמן שבית "חדש" לנהוג האם עם הכניסה לארץ או רק לאחר שכבשו וחילקו את הארץ המקדש קיים ובין כאשר אין בית המקדש

44. מג"א (תפט, יז), משנ"ב (תפט, מח) ושער הציון (נז, נח).
45. ילקוט יוסף (דיני "חדש" סעיף יד).
46. שו"ת שבט הלוי (יר"ד סי' קסב).
47. בינת אדם (סי' סד), חסדי דוד (תוספתא מנחות פ"י ה"ז), כתר ראש בשם הגר"א (סי' קמט), שם חדש על היראים (סי' קסט), שו"ת שואל ונשאל (ח"ג סי' רלב, ח"ז סי' ריט).
הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה — ירושלים: המתירים חדש בחו"ל יתכן דיפרשו הא דחדש אסור מה"ת בכל מקום בחדש שיצא מא"י לחו"ל, דהוא ראוי לעומר (נתבאר בס"ד בספרי ביצחק יקרא).

1. במס' קידושין (לו ע"ב-לז ע"א) במשנה: "כל מצוה שהיא תלויה בארץ — אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ — נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, חוץ מן הערלה וכלאים; ר"א אומר: אף החדש". ובגמ': "איבעיא להו: ר"א, לקולא פליג או לחומרא פליג? לחומרא פליג, וה"ק ת"ק: חוץ מן הערלה ומן הכלאים, דהלכתא גמירי לה, אע"ג דאיכא למימר חובת קרקע היא, אבל חדש — בארץ אין, בח"ל לא, מ"ט? מושב — לאחר ירושה וישיבה משמע, ואתא ר"א למימר: אף חדש נוהג בין בארץ בין בח"ל, מ"ט? מושב — בכל מקום שאתם יושבים; או דלמא לקולא פליג, וה"ק ת"ק: חוץ מן הערלה והכלאים, דהלכתא גמירי לה, וכ"ש חדש, דמושב — כ"מ שאתם יושבים משמע, ואתא ר"א למימר: חדש אינו נוהג אלא בארץ, דמושב — לאחר ירושה וישיבה משמע, ומאי אף — אקמייתא?! ת"ש, דאמר אביי: מאן תנא דפליג עליה דר"א? ר' ישמעאל היא; דתניא: ללמדך, שכל מקום שנאמר בו מושב — אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, דברי רבי ישמעאל; אמר לו ר"ע: הרי שבת, שנאמר בו מושבות, ונוהגת בין בארץ בין בח"ל! א"ל: שבת — ק"ו אתיא, מה מצות קלות נוהגות בין בארץ בין בח"ל, שבת חמירא לא כ"ש; מדאמר אביי: מאן תנא דפליג עליה דר"א? רבי ישמעאל, ש"מ: רבי אליעזר לחומרא פליג, שמע מינה". מכאן עולה שלר' אליעזר חדש נוהג בחו"ל ולת"ק שהוא ר' ישמעאל אינה נוהגת אלא בארץ, כמו"כ חלוקים רי"ש ור"א בשאלה מתי התחילה לנהוג מצות חדש האם רק אחר ירושה וישיבה, כאשר לר"א ור"ע התחילה לנהוג עם כניסתם לארץ ולר' ישמעאל רק לאחר ירושה וישיבה. וכ"כ רש"י עה"ת (ויקרא פכ"ג פס' יד): "בכל משבתיכם — נחלקו בו חכמי ישראל, יש שלמדו מכאן שהחדש נוהג

סימן לח — איסור "חדש" בחוצה לארץ

קיים².
ג. נחלקו התנאים והאמוראים ואחריהם התורה³, או שבארץ ישראל מן התורה ראשונים ואחרונים, האם חדש נוהג מן ובחו"ל רק מדרבנן⁴. וי"א שבארצות

בחוצה לארץ, ויש אומרים לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירושה ושיבה, משכבשו וחלקו⁵.

למחלוקת זו השלכה על המחלוקות האחרות בסוגיא זו. כך כתב הפני"ל ללמד זכות על אותם יהודים השוכרים שדות בחו"ל ואוכלים מתבואה חדשה של עצמם. משום שהשיטה הסוברת שחדש בחו"ל מדרבנן סוברת כר' ישמעאל שרק לאחר ירושה ושיבה נתחייבו באיסור "חדש" שאז הכיר כל אחד את שדהו ועד שגמרו לחלק אפילו קצר שדהו לא נקרא קצירו לחייבו באיסור "חדש", וכש"כ במקום שאין לישראל אלא קנין פירות לזמן (=שכירות בחו"ל) שאין לאסור.

2. משנה במנחות (סח ע"א וכן בראש השנה ל ובסוכה מא): "משחרב בהמ"ק, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הניף כולו אסור. אמר ר' יהודה: והלא מן התורה הוא אסור, שנאמר: עד עצם היום הזה. וברש"י על המשנה: "א"ר יהודה — לתנא דמתני' וכי רבן יוחנן התקין: והלא מן התורה אסור — שנאמר עד עצם ובזמן שאין בית המקדש קיים משתעי קרא כדמוקי בגמ". וכן עולה מסוגיית הגמרא שם. ובסיום הסוגיא שם: "ורבנן דבי רב אשי אכלו בצפרא דשבסר, קסברי: חדש בחוצה לארץ דאורייתא, ורבן יוחנן בן זכאי מדרבנן קאמר, וכי תקין ליום הניף, לספיקא לא תקין. אמר רבינא, אמרה לי אם: אבוך לא הוה אכיל חדש אלא באורתא דשבסר נגהי תמניסר, דסבר לה כר' יהודה, וחייש לספיקא". בסוכה (מא ע"ב) מפרש שבזמן שיש הקרבת עומר העומר מתיר אכילת תבואה חדשה ובזמן שאין עומר יום הניף כולו אסור. ורבן יוחנן בן זכאי שתיקן שבזמן שאין בית יום הניף כולו אסור בשיטת ר' יהודה אמרה שאמר מן התורה אסור דכתיב עד עצם היום הזה, ורבן יוחנן בן זכאי דרש והתקין. וכ"פ הרמב"ם (הל' מאכ"א פ"י ה"ב), טור (יו"ד סי' רצג).

3. סתם משנה בערלה (פ"ג מ"ט): "החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים". וכן פסקו, עפ"י מסקנת הסוגיא בקידושין (לעיל הערה 1). וכן נאמר בירושלמי (קידושין פ"א ה"ח) בדעת ר' אליעזר: "חוץ מן הערלה ומן הכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש. מה טעמא דרבי אליעזר בכל מושבותיכם בין בארץ בין בחוצה לארץ". רי"ף (קידושין טו ע"א), רמב"ם (פ"ה"מ קידושין פ"א מ"ט; הל' מאכלות אסורות פ"י ה"ב וה"ד), תוס' (קידושין לח ע"ב ד"ה הערלה), ראב"ה (פסחים סי' תקנז), רא"ש (קידושין פ"א סי' סב; הלכות קטנות הל' כלאים סי' א; שו"ת כלל ב סי' א) שכן סברו ר' ישמעאל ור' עקיבא, רבינו יונה (שערי תשובה ח"ג סי' קה), רמב"ן עה"ת (ויקרא פ"ג פס' טו), ריטב"א קידושין (לז, א) עפ"י המשנה בערלה והסוגיא במנחות, כללי המצוות (לר"י גיקטיליא ארץ ד"ה המצוות שהן), רבינו ירוחם (נ"ה ח"ד), מרדכי (קידושין סי' תקא) מהרש"ל (יש"ש קידושין פ"א סי' עז), טור ושו"ע (יו"ד סי' רצג ס"ב), ביאור הלכה (סי' תפט ד"ה אף בזמן).

4. זו שיטת ת"ק בקידושין הסובר שאין מצות חדש נוהגת בחו"ל. ות"ק הוא ר' ישמעאל הלומד מבכל מושבותיכם שמצוה זו נוהגת רק אחר ירושה ושיבה. והזכרה במנחות (ה ע"ב), וכן במנחות (סח ע"ב): "רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אכלי חדש באורתא דשיתסר נגהי שבסר, קסברי: חדש בחוצה לארץ דרבנן, ולספיקא לא חיישינן". וכך פסק האור זרוע (ח"א סי' שכח) שחדש בחו"ל מדרבנן וספק דרבנן לקולא. וראיתו מהמשנה (מנחות פג ע"ב): "כל קרבנות הצבור והיחיד באים מן הארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינם

חבל נחלתו

הרחוקות מארץ ישראל אינו נוהג מדרבנן אף אם התבואה גדלה ברשות ישראל⁵. בחו"ל מותר לקנות תבואה מן השוק ד. לרוב הפוסקים איסור חדש חל אף על תבואות נכרים בחוץ לארץ⁶. ויש שחלקו שאינו נוהג בשל נכרים⁷.

ה. לדעת הסוברים שיש איסור חדש בחו"ל מותר לקנות תבואה מן השוק בחו"ל⁸. אולם אם ברור שהתבואה לא השרישה אלא לאחר יום הינף הרי היא אסורה⁹.

- באים אלא מן החדש ומן הארץ". ואם חובתם בחו"ל מן התורה מדוע אין מביאים משם עומר ושתי הלחם כשאר קרבנות!?
- כן נראה לפני (קידושין, קונ' אחרון) מסוגיות הש"ס לאחר שהביא את שתי הדעות, ומביא שהמקילים הם: בעל הלכות גדולות, וספר התרומה ורבינו אביגדור הכהן ומהר"ם בעל מעיל צדק (מובאים גם בדרישה יו"ד סי' רצג ס"ק א) והאר"ז. אולם למעשה מחמיר מאחר והר"ף הרמב"ם והרא"ש סברו שחדש בחו"ל מן התורה.
5. כך סובר בעל ספר התרומה, כמובא בשו"ת הרא"ש (כלל סי' א) וטעמו שדין חדש כדן מעשרות שלא גזרו אלא בחו"ל הסמוכה לא"י. הרא"ש עצמו תמה עליו מאד שבתבואת ישראל לא שייך להקל שהרי הוא אסור בכל מקום מן התורה.
6. כן פשוט לשון הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"י ה"ב וה"ד). אמנם הרדב"ז (שם ה"ב) תמה על כך שהרמב"ם לא הזכיר זאת במפורש, וכ"כ: הרא"ש (תשובות כלל ב סי' א), סמ"ק (מצ' ריז). וכ"כ תוס' (קידושין לז ע"א ד"ה כל מצוה): "ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל עובדי כוכבים דפריך עלה דמתני' דקתני אף החדש אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה בשל עובדי כוכבים משמע דחדש דקתני במתניתין נוהג בשל עובדי כוכבים". וכן הביאו ראה זו הראב"ה (פסחים סי' תקכז), מרדכי (קידושין סי' תקא).
7. כך כתב הב"ח (יו"ד סי' רצג) והאריך בכך בתשובותיו (סי' מח ומט) וכתב שלאיסור חדש בתבואת נכרים אין מקור בש"ס, ומבאר את כל המקורות עפ"י דבריו. והט"ז (יו"ד סי' רצג ס"ק ב) והגר"א (יו"ד סי' רצג ס"ק ב) השיגו עליו. וכך לומד הפנ"י (קידושין, קונ' אחרון) שלשיטת המקילים שאיסור חדש בחו"ל מדרבנן הוא אינו חל על נכרים ומותר לקנות מהם תבואה שהיא ודאי חדשה.
8. כ"כ תוס' (קידושין לז ע"א ד"ה כל מצוה) להסתמך על רוב, וכ"כ ראב"ה (פסחים סי' תקכז). והטור (יו"ד סי' רצג) בשם הרא"ש כתב שסתם תבואה בחו"ל מותרת לאחר הפסח מכח ספק ספיקא, ספק אם היא משנה שעברה ואם היא משנה זו ספק אם נשרשה קודם העומר. וכ"כ הראב"ה שם. (אולם הפנ"י כתב שאין להסתמך על ספק ספיקא). ובהגה"מ (הל' מאכ"א פ"י אות ג) התיר על סמך תבואה הבאה מארצות אחרות. האו"ז (ח"א סי' שכח) התיר כיון שחדש בחו"ל מדרבנן וספק דרבנן לקולא. אולם לישראל הזורעים בעצמם אחר הפסח אסור מדרבנן. המג"א (סי' תפט ס"ק יז) כתב שהעולם נהגו עפ"י בעל התרומה (לעיל הע' 5) והאו"ז ש"חדש" בחו"ל דרבנן, ובעל נפש יחמיר על עצמו.
9. כתב הגה"מ (הל' מאכ"א פ"י אות ג) שמורו היה מחמיר בשעורים משום שנזרעים אחר הפסח, והתיר קניית שעורים בין פסח לזמן קציר החדש (האסור). וכן הרא"ש (כלל ב סי' א) נוטה להחמיר בידוע שנשרשו אחר הפסח. ובתרוה"ד (סי' קצא) שבשנים שהשלג והכפור היה עד הפסח על החרדים להחמיר שלא לשתות שיכר שכן הוא ודאי מן החדש, אבל לא יורו לאסור שמוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין מכיון שרוב שתייתם היא שיכר. אולם במקומות שרוב שתייתם יין ואינם צריכים שיכר ואין אלא ספק אחד שמא הם משנה שעברה יש למחות בהמון שלא לשתות מהשיכר. והביאו בדרכי משה (סי' רצג אות א). ומג"א (סי' תפט ס"ק יז) כתב בשם השל"ה שבפולין

סימן לח — איסור "חדש" בחוצה לארץ

ו. בזמן הזה שאין הקרבת העומר, שנוהגים שני ימים אסורים כל יום שבעה התבואה החדשה אסורה כל יום ששה עשר בניסן ומותרת אור לשבעה עשר¹⁰. ובחול בניסן ומותרת אור לשבעה עשר¹¹ ומותרים אור לשמונה עשר¹².

אסור לאכול מצד איסור "חדש" שעורה, שבולת שועל וכוסמין. אבל חטה ושיפון נזרעים בחשוון ומותרים. במשנ"ב (סי' תפ"ט ס"ק מה) הביא כמה טעמים דחוקים שנכנסו האחרונים ללמד זכות על ישראל שאינם נזהרים באיסור "חדש" וסיים שבעל נפש יחמיר, וכ"כ שם בביאור הלכה (ד"ה אף בזמן).

10. ר"ה (ל), סוכה (מא), מנחות (סח), ירושלמי חלה (פ"א ה"א), ירושלמי ר"ה (פ"ד מ"ג), ירושלמי סוכה (פ"ג מ"א), ספרא אמור (פרשה י; פרשה יב פרק טז), רי"ף (ר"ה ח ע"ב; סוכה יט ע"ב), ראב"ן (ראש השנה), רי"ן גיאח (הל' חדש וספירת העומר עמ' שלט), רמב"ם (הל' מאכ"א פ"י ה"ב), יראים (סי' עח), רא"ש (ר"ה פ"ד סי' א; סוכה פ"ג סי' כט), סמ"ק (מצ' ריז), הגה"מ מאכ"א פ"י אות ב, טור (י"ד סי' רצג), שו"ע (או"ח סי' תפט ס"י; י"ד סי' רצג ס"א). משנ"ב (סי' תפט ס"ק מט).

11. עי' לעיל הערה 2 וכן פסקו הטור (י"ד סי' רצג) והשו"ע (או"ח סי' תפט ס"י; י"ד סי' רצג ס"א).

12. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה — ירושלים: כמדומני שהשו"ע לא הביא איסור קצירה לפני העומר. ולענ"ד טעמא רבא איכא, כי אין איסור קצירה לפני העומר, אלא מצוה של העומר להיות ראשית קצירכם, וממילא בזמן דליכא עומר לא שייך זה. ואמנם (לדעת רוב הפוסקים) תקנו לנו מדרבנן ספירת העמר בזה"ז, ולדעה א' בגמרא (שלא נתקבלה להלכה) אסור יום הנף מדרבנן משום שמהרה יבנה המקדש, מ"מ איסור קצירה מדרבנן משום מהרה יבנה המקדש לא מצינו.

תשובת המחבר: עי' להלן סעיף ה בו הבאנו דעות האחרונים האם חיוב ראשית קצירכם בימינו הוא מן התורה או מדרבנן או שכלל אינו נוהג כשיטת הרה"ג אביגדר נבנצל שליט"א. ויש להעיר שהשו"ע מיעט בכלל בהבאת מצוות הקשורות לקרקע כמו לקט שכחה ופאה. וכן מצוות התלויות בארץ.

והשפת אמת (מנחות ע ע"א) חשש לשמא יבנה בהמ"ק לגבי איסור קצירה קודם העומר. ונלענ"ד שאפילו לא נחוש לכך הרי אסור לגדוש קודם העומר שמא יבוא לאוכלו וע"כ מן הראוי לחוש לכך אף לגבי קצירה. והשאג"א (החדשות הל' חדש סי' ח) תלה זאת אם בטלה קדושת א"י, ואי קדשה לעת"ל אסור אף עתה.